

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety,
n.o. Bratislava

Kriminalita
Seminárna práca

Tatiana Melasová

Bratislava 2011

Čestné prehlásenie

Čestne prehlasujem, že predloženú seminárnu prácu som vypracovala samostatne, neporušila som autorský zákon a použitú literatúru uvádzam na príslušnom mieste.

Bratislava, 15. 01. 2011

.....

podpis

Obsah

Úvod.....	4
1. Základné pojmy.....	5
2. Príčiny kriminality.....	7
3. Druhy a merania kriminality.....	9
3.1 Druhy kriminality.....	9
3.2 Meranie kriminality a kriminológia.....	10
4. Prevencia kriminality.....	13
4.1 Klasifikácia prevencie kriminality.....	13
4.2 Hlavné úlohy pri prevencii kriminality podľa vlády SR.....	14
5. Sociálna práca.....	17
5.1 Organizácie.....	17
5.1.1 OZ Odysseus s streetwork.....	17
5.1.2 OZ Väzeň.....	19
Záver.....	20
Zoznam bibliografických odkazov.....	21

Úvod

K najzávažnejším sociálno- patologickým javom patrí kriminalita. Tento pojem v nás evokuje nepriaznivé asociácie. V každodennom ponímaní predstavuje jedno z dôležitých ohrození, s ktorým sa potýkame. Kriminalita je prítomná, odkedy existuje ľudstvo samo, len v inej podobe ako ju poznáme dnes.

Častokrát sa fascinujeme zločinom, či inými kriminálnymi praktikami. Zdá sa, že niečo z toho nosí každý jeden z nás ako základnú výbavu. Záleží iba na jedincovi, ako s tým nakoniec naloží. Odborníci sa zhodujú, že všetci môžeme za určitých okolností prejavovať znaky kriminálneho správania. Najmä dnes, keď téma kriminality sa stáva čoraz významnejšou vďaka modernej spoločnosti, kde paradoxne čím väčšia je vyspelosť krajiny, tým väčší je rozvoj kriminality. Cieľom práce je bližšie sa oboznámiť s celkovým pojmom kriminalita a hlbšie preniknúť do danej problematiky. Vysvetliť si možné príčiny vzniku kriminality, ale i poukázať na nedostatočnú prevenciu voči nej. Práca má čisto teoretický charakter a pozostáva z piatich kapitol. Prvá kapitola je zameraná na vymedzenie základných pojmov. Obsahom druhej kapitoly je hľadanie možných príčin vzniku kriminality. V tretej kapitole sa venujeme druhom a formám merania kriminality, ale z časti aj kriminológií, ktorá tvorí dôležitú zložku kriminality. Štvrtá kapitola sa orientuje najmä na prevenciu kriminality a jej možných postupov. Posledná piata kapitola sa zaoberá organizáciami, ktoré poskytujú pomoc pri niektorých druhoch kriminality.

1. Základné pojmy

„Kriminalitu považujeme za druh odchylného správania, ktoré je neprípustné a sankcionované trestným právom“ (Ondrejkoovič a kol. , 2001, s. 112).

Etymologicky pochádza z latinského slova crimen, čo značí:

1. obvinenie, žaloba
2. príčina, zámienka
3. chyba, výčitka
4. vina, previnenie, prečin, zločin Špaňár (In: Ondrejkoovič a kol. , 2001).

Z týchto významov sú odvodené dôležité aspekty, ktoré sa v poňatí kriminality reprodukovujú. Ide o normu prestupujúce správanie, ktoré je neprípustné, najmä z hľadiska etických noriem, trestuhodnosť a sankciovanie takéhoto správania.

Zločin sprevádza človeka a ľudskú spoločnosť od jej najrannejších foriem a do značnej miery súvisí s biologickou, pudovou povahou človeka. Vývoj kriminality naznačuje, že bude sprievodným fenoménom ľudskej spoločnosti aj v budúcnosti. Vymedzenie zločinu a chápanie trestu sa historicky vyvíjalo. Uvedomenie si neprimeranosti určitého správania a potreby konformity vychádzalo z potrieb sociálnej integrácie a princípov sociálnej spravodlivosti. Zo začiatku boli kritériami pre vymedzenie zločinu etické a náboženské normy. Postupne s vývojom spoločnosti sa racionalizovali, inštitucionalizovali a formalizovali, kritériom sa stávali trestno-právne normy (Ondrejkoovič a kol. , 2001).

Pri vymedzení kriminality sa môžeme stretnúť s tromi spôsobmi (Kaiser, 1994):

1. Sociálno-etické vymedzenie zločinu

Opiera sa v danej spoločnosti o kultúrne vybudovaný systém noriem a vzorov. Odvodzuje sa od toho, čo sa prieči dobrým mravom. O toto vymedzenie sa opiera delenie na prirodzený a umelý zločin. Prirodzený zločin predstavuje to, „ čo je zlé samo o sebe“

(malum per se). Najčastejšími reprezentantmi prirodzeného zločinu sú vražda a krádež ako univerzálne neprípustná a odsúdeniahodná forma správania. Opakom prirodzeného zločinu je zločin umelý (malum mere prohibitum), teda „ to, čo je ako zlé zakázané“.

Do vymedzenia umelého zločinu teda intervenujú rôzne, spoločensky legitimizované kritériá na obmedzovanie nežiadúceho správania. Prednosťou vymedzenia zločinu ako prirodzeného je práve istá miera univerzality jeho obsahu, keď popri veľkých kultúrnych a historických rozdieloch v tom, ktoré odchylné správanie patrí do obsahu kriminality, má práve vymedzenie kriminality ako prirodzeného zločinu značnú mieru porovnateľnosti a stálosti. Toto vymedzenie sa najčastejšie vyskytuje vo verejnej mienke a v bežnom vedomí, ktoré zriedkavo reflektuje presné hranice kriminalizácie trestným kódexom a formami prirodzeného zločinu sa cíti najviac ohrozené.

2. Normatívne (trestno-právne)

Všeobecne najčastejšie akceptované chápanie kriminality. Kriminalita alebo zločinnosť je charakterizovaná ako „ výskyt trestného správania alebo správania kriminálneho, vyjadrený súhrnom trestných činov, spáchaných v spoločnosti za určité obdobie. Pojem je vymedzený platným trestným právom“ Vodáková (In: Ondrejkošič a kol. , 2001). Kriminologické vymedzenie, ktorého prednosťou je presnosť, rozsah kriminality a jednoznačnosť obsahu. Kriminalita je forma takého správania, ktoré je takto definované skutkovými podstatami jednotlivých trestných činov. Popri presnosti vymedzenia kriminality má však táto definícia aj svoje limity. Tie spočívajú v časopriestorovej premenlivosti obsahu pojmu. „ To, čo sa dnes pokladá za trestný čin, môže byť zajtra (z určitých spoločenských dôvodov) dekriminalizované alebo naopak, podľa toho ako sa v širších hodnotových a normatívnych posúvajú evaluačné kritériá pre kriminalizáciu či dekriminalizáciu jednotlivých foriem ľudského správania“ (Lubelcová, 2001, s. 114).

3. Sociologické (zločin ako sociálna deviácia)

Sociologicky prijateľnejším pojmom pre kriminalitu je pojem delikvencia, ktorým sa všeobecne označuje „ činnosť porušujúca zákonnú alebo inú normu správania a spôsobujúca spoločnosti alebo jednotlivcovi ujmu“ Kapr a kol., Ref. 178(In: Ondrejkošič a kol, 2001). Jedná sa tu teda o pojem širší ako trestno-právna klasifikácia kriminality. Pojem delikvencia sa u nás používa skôr na označenie predmetnej trestnej

činnosti (kriminálnej), ale realizovanej subjektom so zníženou trestno-právnou zodpovednosťou, t.j. trestnej činnosti mládeže (Lubelcová, 2001).

„ Najvšeobecnejším pojmom, ktorý sa najfrektovanejšie uplatňuje v zahraničnej kriminálnej sociológii na označenie spoločensky nápadného a kontrolu vyžadujúceho správania, je pojem sociálna deviácia“ (Lubelcová, 2001, s. 115).

Sociálna deviácia vytvára dostatočne široký priestor pre vyhnutie sa posunom oficiálnych trestno-právnych hraníc kriminality a tým reaguje na reálne, spoločensky podmienené hranice kriminalizácie v spoločenskom vedomí. Umožňuje vidieť širší priestor pre kriminogénne správanie človeka a mechanizmi, ktoré k odlišnému správaniu vedú.

2. Príčiny kriminality

Podľa štrukturálnej kriminológie hlavným faktorom ovplyvňujúcim vznik kriminality je základná kontradikcia medzi relatívne rovnomerným rozmiestnením ľudských požiadaviek a túžob a nerovnomernosťou v existujúcich možnostiach ich naplnenia, ktorá je závislá na pozícii jednotlivca v sociálnej štruktúre. Čím väčší je tento rozdiel, tým menšia je miera jeho vnímania spoločnosťou (alebo v spoločnosti) a tým väčšia je možnosť deviácie, ktorá môže viesť k páchaniu trestnej činnosti.

Jedným z dôležitých faktorov podporujúcich vznik kriminálnej činnosti je sociálna exklúzia, často spojená s chudobou. Ako tvrdia mnohí odborníci (Paugam, Finer, Nellis, Young), obyvateľstvo z radov sociálne vylúčených skupín má väčšiu tendenciu tvoriť základňu páchatel'ov kriminálnej činnosti. Avšak i k takýmto záverom treba pristupovať veľmi opatrne. Nie všetci chudobní a vylúčení kradnú a tiež nie všetci, čo kradnú, sú zo sociálne vylúčených skupín obyvateľstva. Dôvodom krádeže nie je potom nutne materiálna beznádej, ale skôr postupné vytvorenie kultúry chudoby či exklúzie, v ktorom prevládajú narušené sociálne vzťahy a väzby (<http://www.civil.gov.sk/archív>, Lamošová, 2005, 18. 2. 2011).

Problematikou príčin kriminality na Slovensku i v Čechách sa zaoberajú viacerí autori, napr. A. Heretik (2004), J. Hroncová (1996, 2004), O. Matoušek – A. Kroftová (1998), P.

Ondrejkovič a kol. (2001) a iní. Súčasní naši i zahraniční autori zdôrazňujú bio-psycho - sociálnu podstatu osobnosti človeka a za potenciálne činitele vývinu jeho osobnosti v pozitívnom, ale i negatívnom smere považujú vnútorné i vonkajšie činitele. Kriminalita sa považuje za polyetiologicky podmienený jav, na vzniku ktorého participujú vnútorné i vonkajšie príčiny.

Vnútorné príčiny spočívajú v osobnosti páchatel'a. Predstavujú vyššie predispozície na páchanie deviantnej činnosti u niektorých osôb, ktoré majú tendenciu rozvinúť sa najmä v sociálnopatologickom prostredí. Pravdepodobnosť zlyhania týchto osôb je vyššia než u ľudí v norme. Medzi vnútorné príčiny, A. Heretik (2004) zaraďuje tieto poruchy osobnosti: psychopatie, psychózy, mentálnu retardáciu, ľahkú mozgovú dysfunkciu, neurózy, schizofréniu a iné poruchy osobnosti, pričom osobitný dôraz kladie najmä na psychopatie, ktoré predstavujú abnormálnu variantu osobnosti. Podľa neho je podiel psychopatov na kriminalite veľmi vysoký: „na všeobecnej kriminalite 50%, vraždy 75% a sexuálne vraždy až 90%“ (Heretik, 2004, s. 39). Analýzou vnútorných príčin sa zaoberá najmä psychiatria, psychopatológia, forenzná psychológia a iné vedy.

Vonkajšie najmä sociálne príčiny sú viac predmetom skúmania sociológie, kriminológie, sociálnej patológie, sociálnej pedagogiky, sociálnej práce a iných vied. Vonkajšie príčiny vzniku kriminálneho správania sa nachádzajú v jednotlivých okruhoch sociálneho prostredia, v ktorom delikventi žili a ktoré na nich pôsobilo. Ide predovšetkým o vplyv rodiny, školy, závadových skupín a iné vplyvy sociálneho mezo- a makroprostredia. V rámci vonkajších príčin je považovaná za dominantný kriminogénny činiteľ dysfunkčná rodina.

3. Druhy a meranie kriminality

Sledovanie nielen druhov, ale aj stavu a štruktúry kriminality a jej vývoja v čase je dôležitou informáciou nielen o povahe kriminality, ale aj o osobitosti jej sociálnej podmienenosti a úrovne vývoja spoločnosti (Ondrejko a kol., 2009).

3.1 Druhy kriminality

K stavu celkovej kriminality sa uvádza aj stav jej jednotlivých druhov, kde sa trestné činy podobnej povahy spájajú do skupín. Najvýznamnejšími druhmi kriminality sú:

a) **Násilná kriminalita**

- tvoria ju akty násilia proti osobe a jej zdraviu, násilie proti jednotlivcovi alebo skupine osôb, vražda, úmyselné ublíženie na zdraví, týranie , únos, lúpež a pod.

b) **Majetková kriminalita**

- tvoria ju útoky na majetok, krádeže, vlámania, krádeže vlámaním do bytov, krádeže motorových vozidiel.

c) **Ekonomická kriminalita**

- tvoria ju trestné činy v oblasti podnikania a hospodárskej súťaže, podvody, sprenevery, krátenie daní, neoprávnené podnikanie, úplatkárstvo, falšovanie verejnej listiny a pod.

Okrem reálnej kriminality existuje tzv. Latentná čiže skrytá kriminalita. Odhaduje sa až na 3- až 5-násobok reálnej. Latentná kriminalita, alebo skrytá kriminalita predstavuje tú časť kriminality, ktorá vôbec nevyjde najavo a nestane sa tak predmetom trestného stíhania. Skrytá kriminalita zahŕňa tie trestné činy, ktoré vôbec neboli oznámené polícii alebo ňou neboli zistené. Ďalej tie trestné činy, ktoré síce boli políciou zistené, ale nikdy neboli vypátraní páchatelia. Pod skrytú kriminalitu spadajú aj tie prípady, ku ktorým došlo k stíhaniu páchatel'a, ale z najrôznejších príčin nebol vynesený odsudzujúci rozsudok a tiež tie prípady, keď páchatel', ktorý sa dopustil viacerých trestných činov, nie je stíhaný pre všetky spáchané trestné činy, ale len pre niektoré z nich.

Miera latencie pritom môže kolísať podľa viacerých faktorov (Lubelcová, 2009):

- a) druh kriminality, predpokladá sa, že miera latencie je vyššia najmä pri tých trestných činoch, ktorých odhalenie je spojené s možnou stigmáciou obete alebo pri nových druhoch trestnej činnosti, kde polícia nemá skúsenosti s odhaľovaním alebo primerané prostriedky.
- b) dynamika nárastu kriminality
- c) schopnosť polície účinne odhaľovať trestnú činnosť
- d) dôvera verejnosti k polícií, ako i ďalším inštitúciám trestnej spravodlivosti

3.2 Meranie kriminality a kriminológia

„ Pri meraní kriminality sa spravidla vychádza z trestno-právnej definície, ktorá umožňuje presnosť a jednoznačnosť predmetu merania. Kriminalitu predstavuje súhrn činov neschválených trestným právom. Stav kriminality je potom vyjadrený počtom trestných činov za určité obdobie, spravidla za rok“ (Lubelcová, 2009, s. 117).

Stav kriminality sa meria najmä policajnými štatistikami, ktoré vychádzajú z políciou dokumentovaných údajov o páchatel'ovi a trestnom čine (Ondrejko a kol. , 2001).

Ďalšími prostriedkami na meranie oficiálneho stavu kriminality sú štatistiky iných inštitúcií trestnej spravodlivosti, najmä súdne štatistiky. Tie však na rozdiel od policajných štatistík, ktoré zachycujú počet zistených trestných činov, líšia tým, že uvádzajú počet odsúdených. Odsúdených býva menej ako podozrivých.

K zisteniu a k spresneniu odhadu skutočnej kriminality sa v zaraničí používajú ďalšie zdroje informácií, najmä výskumného charakteru (Lubelcová, 2009):

a) tzv. self-reports, na vybraných vzorkách populácie sa zisťuje reálny stav kriminality anonymnými dotazníkmi s otázkami, či sa vybraných formách dopustili prekročenia noriem

b) viktimizačné výskumy, zisťujú mieru viktimácie populácie alebo iba jej častí, presnejšie v akých druhoch trestných činov a ako často sa stali obeťami trestných činov.

Vyššie uvedené zdroje dopnené inými nepriamymi informáciami, ako sú napr. počet reklamácií, sťažností a pod., napomáhajú odhadnúť mieru reálnej kriminality. V súčasnosti sa na našom území, tieto výskumné aktivity neuskutočňujú. Iné doplňujúce zdroje, ktoré slúžia k meraniu kriminality sú napr. výskumy verejnej mienky, orientujúce sa na pocit bezpečia, pocitu ohrozenia a dôvery k inštitúciám trestnej justície.

K meraniu a skúmaniu kriminality sa môžu venovať aj iné disciplíny zo svojich zorných uhlov pohľadu. Tieto poznatky sa koncentrujú v kriminológii ako samostatnej vede, zameranej na túto oblasť.

Kriminológiu možno definovať „ako samostatnú, interdisciplinárnu vedu, ktorá za využitia teoretických postupov a empirických metód skúma kriminalitu, jej príčiny, prejavy, latenciu, páchatel'a, obeť a ich vzájomný vzťah, sankčné systémy a ich účinnosť, formálnu sociálnu kontrolu kriminality uskutočňovanú prostredníctvom trestnej justície, neformálnu sociálnu kontrolu, spoločenské procesy kriminalizácie a viktimizácie, prevenciu a verejnú mienku o kriminalite“ Kuchta (In: Lubelcová, 2009, s. 21). Vzhľadom na túto komplexnosť sa kriminológia často delí podľa predmetného zamerania do základných oblastí. K najčastejším z nich radíme kriminálnu fenomenológiu zameranú najmä na zisťovanie a opis javových podôb kriminality a jej hlavných aktérov, kriminálnu etiológiu, ktorá sa venuje výskumu príčin kriminality ako celku, klinickú kriminológiu orientujúcu sa na osobnosť páchatel'a, jeho charakteristiky a typológie. Ďalej sem patrí a viktimológia, ktorá skúma obeť, vzťahy k páchatel'ovi ako aj širšie sociálne súvislosti, penológia zameraná na výskum trestných sankcií a kontrola kriminality.

Kriminologické skúmanie je výsledkom spolupôsobenia a integrácie poznatkov z oblasti spoločenských a prírodných vied ale i právnych disciplín. Primárny zdroj záujmu kriminológie sa orientuje na páchatel'a kriminality a interpretáciu podmienenosti jeho správania (Lubelcová, 2009).

Trvalým poslaním kriminológie je získavať poznatky, pomocou ktorých by bolo možné kriminalitu eliminovať a regulovať. Na splnenie tohoto cieľa zhromažďuje poznatky, formuluje odporúčania na zdokonaľovanie teórií a následné prijímanie praktických opatrení.

V pragmatickom chápaní má kriminológia ako centrála tri úlohy (Turayová a kol., 2005):

- 1.) zozbierať dokumentačné materiály rozličného odborného špecifického charakteru a pôvodu,
- 2.) interdisciplinárne prepojiť nadobudnuté poznatky,
- 3.) spracovať poznatky do samostatných teoretických modelov.

Z takéhoto vymedzenia úloh je vidieť, že izolácia kriminológie od iných vied, by bola neúčinná najmä pre formujúci sa systém účinnej prevencie.

4. Prevencia kriminality

„Prevencia kriminality je špeciálnou oblasťou uplatnenia prevencie. Jej predmetom je predchádzanie kriminalite, ochrana pred ňou. Zo spoločensko – praktického hľadiska prevencia kriminality predstavuje vedecky zdôvodnené, zámerné, cieľavedomé, plánovité a koordinované pôsobenie na príčiny a podmienky kriminality s cieľom odstrániť ich, alebo ich vhodným výberom foriem a metód pôsobenia aspoň sčasti eliminovať, prípadne ich negatívne prejavy obmedziť a súčasne podporovať vytváranie antikrimogénnych podmienok“ (Schavel, Čišecký, Oláh, 2009, s. 67).

Popri prevenciách sa používa aj pojem kontrola kriminality, ktorej cieľom za pomoci štátu a spoločnosti je znížiť počet trestných činov. Ďalej sa sústreďuje aj na problematiku kriminalizácie a dekriminalizácie a na usporiadanie systému kontroly kriminality.

4.1 Klasifikácia prevencie kriminality

Podľa G.Kaisera členíme prevenciu a jej systém na:

a.) Primárnu prevenciu

- chce vplývať na verejnú mienku, preto sa zameriava na všetkých občanov a pôsobí na nich, aby sa nestali páchatelmi trestných činov. Realizuje sa prostredníctvom sociálnej, kultúrnej a hospodárskej politiky, masovokomunikačných prostriedkov a starostlivosti o rodinu a mládež.

b.) Sekundárnu prevenciu

- cieľom je zamerať starostlivosť na osoby, u ktorých sa vyskytujú poruchy správania, usiluje sa o včasné poznanie kriminogénnych podmienok a ich ovplyvnenie.

Pričom subjekty realizujúce tento druh prevencie sú trestná politika, systém trestných sankcií, realizácia ich výkonu, orgány činné v trestnom konaní, nápravno výchovné zariadenia, poradne najmä protialkoholické, protidrogové. Cieľovou skupinou je riziková populácia, ohrozená skupina obyvateľstva potencionálnou kriminalitou a mladiství.

c.) Terciálna prevencia

- cieľom tejto prevencie je starostlivosť o mladistvých a recidivistov. Subjektami sú nápravno výchovné zariadenia, inštitúcie realizujúce pomoc prepusteným z výkonu trestu odňatia slobody, orgány činné v trestnom konaní a špeciálna sociálna, sociálno – psychologická a psychiatrická pomoc. Cieľovou skupinou sú právoplatne odsúdení páchatelia.

4.2 Hlavné úlohy pri prevencii kriminality podľa vlády SR

Stratégia prevencie kriminality v Slovenskej republike na roky 2007 – 2010, schválená uznesením vlády SR č. 681 z 15. augusta 2007 (<http://www.minv.sk/rada-vlady-sr-pre-prevenciu-kriminality>, 18. 2. 2011):

- Intenzívne rozvíjať kriminológiu ako teoreticko-empirickú vednú disciplínu na vysokých školách a vedeckovýskumných inštitúciách a zabezpečiť pravidelnú medzinárodnú výmenu skúseností.

- Zabezpečiť prenos najnovších teoretických a praktických poznatkov do praxe každodenného života škôl, súdov, prokuratúry a Policajného zboru.
- Zabezpečiť vzdelávanie v oblasti najnovších poznatkov o mládeži.
- Vytvárať systemizované miesta pre preventistov, špecializovaných na problematiku mládeže.

- Vytvoriť podmienky na vzdelávanie zamerané na získanie teoretických i praktických skúseností zameraných hlavne na úlohy sociálnych kurátorov v prípravnom konaní a v konaní pred súdom.
- Zvýšiť odbornú pripravenosť súčasných i budúcich učiteľov počas prípravy na svoje povolanie na preventívne aktivity, vrátane oboznámenia sa so základmi kriminológie.
- Zabezpečiť odborné, minimálne 4-semesterálne (doplnkové, rozširujúce a pod.) vzdelanie odborníkov na školách, ktorých výkon funkcie bude riadne hodnotený (napr. honorovaný).
- Na školách pripravujúcich učiteľov zaradiť do študijných programov otázky prevencie drogových závislostí, prevencie násilia, mobbingu a trestnej činnosti na školách.
- Venovať väčšiu pozornosť zmysluplnému využívaniu voľného času detí a mládeže – šetrenie v tejto oblasti hrozí bumerangovým efektom v podobe nárastu priestupkov i kriminality mládeže.
- Žiadať od kontrolných orgánov (školskej inšpekcie) dôslednú kontrolu plnenia úloh škôl v oblasti prevencie a výsledky kontrol zaradiť medzi ukazovatele kvality výchovno-vzdelávacieho procesu na školách.
- Vytvárať priestor a uskutočňovať úzku a neformálnu spoluprácu všetkých zainteresovaných, t.j. škôl, prokuratúry, súdov, polície, sociálnych odborov, zdravotníctva, kultúry a mimovládnych organizácií.
- Osobitnú pozornosť venovať printovým a elektronickým médiám so zameraním sa na verejnoprávnu televíziu a rozhlas, vypracovať dlhodobý program venovaný problémom narastajúcej kriminality mládeže.
- Požadovať na úrovni vlády SR aktívnu účasť ústredných orgánov štátnej správy na vytváraní sociálnej klímy zameranej proti páchaniu trestných činov, na znižovanie tolerance voči spoločensky nežiaducim javom medzi mládežou, zvlášť v oblasti kultúry a umenia.
- Aspoň raz ročne hodnotiť stav a úroveň kriminality mládeže spolu s ostatnými spoločensky nežiaducimi javmi (samovražednosť, prostitúcia, záškoláctvo, drogové závislosti, vandalizmus a pod.) na úrovni vlády SR a príslušného parlamentného výboru Národnej rady SR.

- Pravidelne uskutočňovať medzinárodné výmeny skúseností, preberanie vhodných zahraničných skúseností, uvoľňovať prostriedky na nákup zahraničnej odbornej kriminologickej literatúry, vedeckých a odborných časopisov.
- Vypisovať súťaže na riešenie otvorených problémov, najlepšie projekty prijímať a súčasne i hodnotiť realizáciu prijatých projektov.

5. Sociálna práca

Jednou z druhov sociálnej práce poskytovanej pri výskyte sociálno patologických javov je najmä terénna sociálna práca a občianske združenia. Táto forma sociálnej práce sa orientuje na rodinné prostredie, inštitúcie, verejný priestor a nízkoprahové zariadenia. Zainterosované strany v súčasnosti zhodne konštatujú, že posilnenie a rozvoj terénnej sociálnej práce je z hľadiska pomoci klientovi hlavnou prioritou a zároveň sa zhodujú v tvrdení, že je potrebné aby sa rozvíjala práve v treťom sektore, čiže v mimovládnych organizáciách (Levická, 2008).

5.1 Organizácie

5.1.1 OZ Odyseus a streetwork

Občianske združenie Odyseus vzniklo v roku 1997. Organizácia poskytuje nízkoprahové služby za pomoci profesionálneho a odborného tímu pracovníkov. Jedná sa o prevažne servisné služby kľúčovým cieľovým skupinám – užívateľom drog, osobám ponúkajúcim sexuálne služby na ulici a mladým ľuďom. Hlavné ciele organizácie sú:

- 1.) Znižovať sociálnu exklúziu ohrozených komunit a ich členov zabezpečením prístupu k službám a ich dostupnosti,
- 2.) obhajovať záujmy cieľových skupín a pomáhať pri presadzovaní a zachovávaní ich ľudských práv najmä prostredníctvom:
 - a) metód harm reduction
 - b) sociálnej prevencie
 - c) sociálneho, psychologického a právneho poradenstva
 - d) vzdelávania
 - e) sociálnej práce
 - f) terénnej práce
 - g) komunitnej práce
 - h) krízovej intervencie
 - i) nízkoprahových programov
 - j) voľnočasových aktivít
 - k) vedecko-výskumnej činnosti
 - l) realizácie advokačných a lobbingových aktivít
- 3.) Zoskupovať záujemcov/kyne o prácu s ohrozenými komunitami a ich členmi,
- 4.) spolupracovať s organizáciami a inštitúciami v SR a v zahraničí s cieľom vytvárať optimálne podmienky pre napĺňanie poslania združenia,
- 5.) vypracovávať a realizovať projekty v súlade s poslaním OZ Odysseus na lokálnej, regionálnej, národnej a nadnárodnej úrovni,
- 6.) pripravovať, vydávať a distribuovať vzdelávacie a informačné materiály,
- 7.) pripravovať a realizovať vzdelávacie aktivity,
- 8.) všeobecne prispievať k skvalitneniu života ohrozených komunit a ich členov ako aj k zvyšovaniu informovanosti celej spoločnosti.

Občianske združenie Odysseus v súčasnosti riadi tieto programy: Chráň sa sám, Časopis Intoxi, Sociálna asistancia, SEX/DROGY, Červený dáždňik a HIV/AIDS
(<http://www.odysseus.org/index.php>, 19. 2. 2011).

Streetwork je sociálna práca vykonávaná na ulici, ktorá sa snaží klientom poskytovať informácie, služby, priamu pomoc a sprostredkovania spojenia s inštitúciami. V súčasnosti na území SR ešte stále nemôžeme označiť streetwork za aktívnu zložku sociálnej práce, pretože ešte stále nie je legislatívne doriešené pôsobenie streetworkera. Prevažná väčšina streetworkerov v SR sú dobrovoľní spolupracovníci neziskových organizácií, alebo

inštitúcií poskytujúcich služby tejto klientskej skupine (Klenovský, 2007). Na území SR sa streetwork začal realizovať až v roku 1998 a to neštátnymi organizáciami a občianskymi združeniami ako napr. OZ Prima, OZ Most a OZ Odyseus. Hlavným cieľom týchto organizácií je minimalizácia zdravotných a sociálnych rizík medzi užívateľmi drog, nadväzovanie kontaktu s cieľovou skupinou, drogová prevencia na stredných a základných školách.

Medzi základné činnosti spomínaných organizácií patrí aj poradenský servis, informačno-vzdelávací program, programy čiastočnej resociálizácie a krízovej intervencie. Od decembra roku 2000 je v praxi program mobilného streetworku, ktorý poskytuje pomoc v miestach ťažko dostupných pre streetworkera. Zakladajú sa tzv. nízkoprahové centrá, ktoré sú akýmsi spojivom medzi inštitúciami a ulicou (Levická, 2008).

5.1.2 OZ Väzeň

Občianske združenie Väzeň vzniklo registráciou na MV SR dňa 12.08.2010 pod číslom spisu **VVS/1-900/90-36056**. Predmetom činnosti združenia je:

- 1.) publikačná a edičná činnosť,
- 2.) poskytovanie poradenstva pre odsúdených, obvinených a prepustených z výkonu trestu,
- 3.) podporovať rodiny odsúdených a obvinených formou informácií, blogov a rád,
- 4.) informovať verejnosť o živote za mrežami ústavu, vyžadovať si objektívne stanoviská od ústavov ohľadom zaobchádzania s väzňami,
- 5.) navštevovať väzby, väznice, obvinených a odsúdených za účelom zistenia ako sú dodržiavané ich ľudské práva,
- 6.) prispievať svojou činnosťou rozvoju osobnosti, ochrany ľudských práv a slobôd,
- 7.) rozširovaniu odborných vedomostí a praktických zručností,
- 8.) v súlade so zákonom aktívne riešiť problematiku prepustených väzňov ako aj iných ľudí, z ktorých sa stávajú bezdomovci, drogovovo závislí , distribútori drog a podobne ubližujúci iným ľuďom a znečisťujúci okolie,
- 9.) dbať o životné prostredie, o poriadok v meste a okolí, informovať spoluobyvateľov mesta o našej činnosti a poskytovať im priestor pre ich návrhy a konštruktívne riešenia čokoľvek v pozitívnom smere zmeniť.

V súvislosti s predmetom činnosti tohtoto občianskeho združenia si dávajú za prioritu prevenciu kriminality. Preventívne vplývať hlavne na deti a mládež poukazovaním na odstrašujúce veci akými sú tvrdý život vo väzení, nebezpeční recidivisti, ktorí sa tam nachádzajú a denno- denné konflikty s týmito osobami. Inými slovami povedané, tak ako sa vyvíjajú sociálno- patologické javy, je potrebné moderne a vyspelo reagovať na súčasnú dobu formou diskusií detí a mládeže s ľuďmi, ktorí strávili dlhšiu dobu vo väzení, aby im tieto prepustení väzni živo a hlavne odstrašujúco prerozprávali negatívne skúsenosti z týchto zariadení (Chrien, <http://www.vazen.sk/uvod>, 20. 2. 2011).

Záver

Kriminalita je stále rozmahájuci sa spoločenský fenomén, s ktorým sa stretávame často, či už priamo alebo nepriamo. Dá sa povedať, že sa dotýka každého jedného z nás. Ťažko presne určiť, čo nás vedie k takému počínaniu. Niektorí sa rozhodnú dobrovoľne, iní sú k tomu donútení rôznymi okolnosťami.

Pojem kriminalita je veľmi obšírny a rôznorodý. Poznáme viac druhov a foriem kriminality, menej závažnejšej alebo naopak viac závažnejšej. Politickú, ekonomickú, informatívnu, majetkovú a hlavne násilnú. Čo presne je alebo nie je trestný čin nám určuje zákon. Takisto máme inštitúcie, kde ak sme sa dopustili trestného činu, nás zatknú, odsúdia a nakoniec umiestnia v nejakom ústave pre výkon trestu. Čoho však nemáme veľa sú inštitúcie, na ktoré by sme sa obrátili, keď sa všetko skončí. Ústavy pre výkon trestu majú iba izolačný charakter, nie prevýchovný a tak sa často stáva, že z prvotrestancov sa stávajú recidivisti preto, lebo im nebola poskytnutá dostatočne primeraná pomoc pri začleňovaní sa do skutočného života. Niektoré formy pomoci, ktoré zväčša prevádzkujú mimovládne organizácie, ešte stále nie sú legislatívne vymedzené. Podľa štatistík probačného dozoru z roku 2010 vyplýva, že väčšina trestancov po prepustení sa vrátila k rovnakej alebo ešte k závažnejšej trestnej činnosti a iba menšia časť sa podarila prijateľne resocializovať. O prevencii kriminality sa dočítame veľa, ale najmä na teoretickej úrovni. Mnohé z hlavných úloh sa ukázali v praxi iba málo účinné.

Kriminalita je prítomná v každej spoločnosti a vzniká ako násobok viacerých príčin. Kladením prílišného dôrazu na sociálne faktory vzniku kriminality, staviame jedinca do pozície obeť spoločnosti. Ospravedlňujúce tendencie zo strany spoločnosti nás síce zbavujú zodpovednosti za skutky, ale zároveň popierajú existenciu našej slobodnej vôle. Aj keby nárast evidovanej trestnej činnosti čo i len čiastočne súvisel s odstránením sociálnych istôt, optimálnym riešením nie je „platiť niekomu za to, aby nekradol,“ ale radšej využiť tieto zdroje k podpore programov motivujúcich sociálne vylúčených jedincov, zaradiť sa do spoločnosti.

Zoznam bibliografických odkazov

Chrien, M. 2010. Väzenie, väznice, väzni - informácie, rady, právne poradenstvo a prevencia kriminality. OZ Väzeň. (citované 20. február 2011). Dostupné na : <http://www.vazen.sk/>.

Heretik, A. 2004. Forenzná psychológia. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 2004. 373 s. ISBN 80-10003-41-7.

Klenovský, L. 2007. Terénna sociálna práca. Bratislava : OZ Sociálna práca. 2007. 97 s. ISBN 80-89185-18-5.

Lamošová, Z. 2005. Kriminalita. (citované 18. február 2011). Dostupné na : <http://www.civil.gov.sk/archiv/CASOPIS/2005/18/1812zc.htm>.

Levická, J. 2008. Na ceste za klientom. Trnava : OLIVA. 2008. 283 s. ISBN 978-80-89332-03-8.

Lubelcová, G. 2009. Kriminalita ako spoločenský fenomén. Bratislava : VEDA. 2009. 212 s. ISBN 978-80-224-1051-9.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. 2007. Stratégia prevencie kriminality v Slovenskej republike na roky 2007 – 2010. (citované 18. Február 2011). Dostupné na : <http://www.minv.sk/?dokumenty-na-stiahnutie>.

Ondrejko, P. - Brezák, J. – Lubelcová, G. – Poláková, E. – Vlčková, M. 2001. Sociálna patológia. Bratislava : VEDA. 2001. 310 s. ISBN 80-224-0685-6.

OZ Odysseus. 2011. O nás. (citované 19. február 2011). Dostupné na : http://www.odysseus.org/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=53

Schavel, M. – Čižek, F. – Oláh, M. 2009. Sociálna prevencia. Bratislava : Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety. 2009. 138 s. ISBN 978-80-89271-22-1.

Turayová, Y. a kolektív. 2005. Vybrané kapitoly z kriminológie. Bratislava : Univerzita Komenského. 2005. 198 s. ISBN 80-7160-196-9.

